

Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Darıca Rum Mektebi Yararına Düzenlenen Piyango Çekilişleri

Lottery Draws Organised for the Benefit of Darıca Greek School according to Ottoman Archive Documents

Kevser Değirmenci*

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi Research Article

Sorumlu Yazar:
Corresponding author:

* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
kevser.degirmenci@dpu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4464-7928

Başvuru / Submitted:
2 Mayıs 2023

Kabul / Accepted :
11 Haziran 2023

DOI: 10.20860/ijoses.1290973

Atıf / Citation:

Değirmenci, K. "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Darıca Rum Mektebi Yararına Düzenlenen Piyango Çekilişleri". Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 19(2023): 123-139.

Benzerlik / Similarity: %6

Öz

Kökleri çok eskilere dayanan ve pek çok toplum tarafından oynanan şans oyunları, bir süre sonra Batılılaşmanın etkisi ile Osmanlı coğrafyasında da görülmeye başlanmıştır. Osmanlı'da piyango çekilişleri Batı kökenli pek çok uygulama gibi, ilk olarak levantenler ve gayrimüslim unsurlar arasında başlamıştır. Piyango kısa bir süre sonra önemli bir finans kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Piyangonun oldukça kârlı bir iş olduğu fark edilince pek çok kurum kazanç sağlamak için piyangolar tertip etmeye başlamıştır. En fazla piyango talebinde bulunan kurum, maddi imkânsızlıklar içinde olan okullardır. Her türlü ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile en fazla ve ilk piyango başvurusu yapanlar ise gayrimüslim okulları olmuştur. Zaman zaman devlet tarafından yasaklanmış olsa da çeşitli sebeplerle müteşebbisler tarafından piyango çekilişleri tertip edilmeye devam edilmiştir.

Bu çalışmada, Gebze kazası dâhilinde Darıca nahiyesinde bulunan Ortodoks Rum Mektebi yararına, 1895-1908 yılları arasında düzenlenmesi planlanan piyango çekilişleri hakkında Osmanlı arşiv belgeleri çerçevesinde malumat verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gekbuze, Darıca, Piyango, Rum, Mektep.

Abstract

Games of chance, which are rooted in ancient times and played by many societies, started to be seen in the Ottoman geography after a while with the influence of Westernization. Lottery drawings in the Ottoman Empire, like many other practices of Western origin, first started among Levantines and non-Muslims. The lottery soon came to be seen as an important source of finance. When it was realized that the lottery was a highly profitable business, many institutions began to organize lotteries in order to make a profit. The institutions that demanded lotteries the most were schools that were in financial difficulties. Non-Muslim schools were the first and most frequent applicants for lotteries to meet their every need. Although prohibited by the state from time to time, lottery drawings continued to be organized by entrepreneurs for various reasons.

In this study, information about the lottery drawings planned to be organized between 1895-1908 for the benefit of the Orthodox Greek School in Darıca District within Gebze District will be given within the framework of Ottoman archival documents.

Keywords: Gekbuze, Darıca, Lottery, Greek, School.

Giriş

Dilimize İtalyancadan geçtiği ileri sürülen “*piyango*” teriminin kökeni, “*bianco*” dur. İtalyancada *bianco*, “beyaz” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla piyango terimi, 1840’larda İtalya’da siyah ve beyaz kartlarla oynanan ve beyaz kartın kazandığı şans oyunundan gelmektedir (Tunçay, 1993). Tanzimat dönemine kadar Türkçede “*lotarya*” sözcüğü kullanılırken 1840’lardan sonra bu terimin yerini piyango almıştır (Piyangonun Dünü, Bugünü ve Milli Piyango İdaresi, 1994). Şemseddin Sami’nin “*Kur’a çekip isabet edecek şeye razı olmak şartıyla muayyen miktar akçe vermektan ibaret olan muameledir*” (Şemseddin Sami, 1317) şeklinde tanımladığı piyango, nakit ve eşya piyangoları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Tızlak, 2006).

Şans oyunları çok eski zamanlardan beri pek çok toplumda farklı tür ve şekillerde var olmuştur. Bu anlamda piyango ve şans oyunlarının tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşamış olan en eski toplumların bile bir nevi şans oyunu oynadıkları bilinmektedir. Başlangıçta eğlence amaçlı ortaya çıkan bu oyunlar zamanla kâr amacı ile yapılmaya başlanmıştır. Mısır, Hint ve Yunan mitolojilerinde çeşitli türlerde zar oyunlarının, İslam öncesi Arap topluluklarında farklı amaçlarda olsa da şans oyunlarının oynandığı bilinmektedir (Çapanoğlu, 1944; Tızlak, 2006). Bir nevi “kura ile ödül dağıtmak” anlamında olan piyangonun ise eski Roma’da başladığı tahmin edilmektedir. İmparator Nöron, Satürn şenliklerinde ahalsinin menfaatine olmak üzere umumi piyangolar tertip etmiştir (Mecmua-yı Ebuzziya, 1882). Roma imparatorlarının başlattığı bu ilk ödül dağıtma faaliyeti kâr amacı taşımamıştır. Şanslı kişilere ödülleri dağıtılırken bir yandan da düzenleyenlere kazanç sağlaması yani kâr elde etme anlayışı ilk defa Ortaçağ’da İtalya’da başlamıştır¹ (Koloğlu, 2000). Zamanla diğer Avrupalı devletler de piyango uygulamasını başlatmışlardır (Çapanoğlu, 1944; Şahin, 2021). XVI. yüzyıl itibariyle eşya ve para piyangoları Hollanda, Prusya, Avusturya, İtalya, Fransa ve İngiltere’de görülmeye başlanmıştır. Öyle ki bir dönem Paris, Viyana ve Berlin sokaklarında sadece piyango ilanlarına yer verilmiştir (Mecmua-yı Ebuzziya, 1882). Bundan böyle Avrupa’da hükümdarlar çeşitli ihtiyaçları karşılamak için piyangolar tertip etmeye başlamışlardır. Çok geçmeden özel girişimciler de piyango çekilişleri düzenleyerek kendilerine yeni bir kazanç sağlamışlardır.²

Kökleri çok eskilere dayanan ve pek çok toplum tarafından oynanan şans oyunları bir süre sonra Batılılaşmanın da etkisi ile Osmanlı coğrafyasında da görülmeye başlanmıştır.³ Osmanlı’da piyango çekilişleri Batı kökenli pek çok şey gibi, ilk olarak levantenler ve gayrimüslim unsurlar arasında başlamıştır (Tızlak, 2006; Öztop, 2020). Osmanlı Devleti’nin Batılılaşma süreci değerlendirildiğinde, bir tür şans oyunu olan piyangonun Osmanlı toplumuna nüfuz etmesi çok şaşırtıcı değildir. Şans oyunları çoğu zaman şer’i esaslara dayandırılarak sürekli yasaklanmasına rağmen, bir şekilde Osmanlı toplumu içerisinde yer almıştır.⁴ Öyle ki, zamanla piyango düzenleyen birçok müteşebbis ortaya çıkmıştır (Tunçay, 1993; Tızlak, 2006).

¹ Venedikli tacirler piyango eşyası olarak eski ve modası geçmiş eşyaları (kumaş, çorap, mendil vs.) kullanarak bu şekilde ürünleri ellerinden çıkarmanın kazançlı bir yolunu bulmuşlardır (Çapanoğlu, 1944).

² Avrupa’da düzenlenen ilk piyango çekilişleri için bkz. (Yolal, 2021).

³ Osmanlı Devleti’nde piyangoculuk faaliyetlerinin başlaması Avrupalı Devletlerden yaklaşık olarak dört yüzyıl sonra olmuştur. Bunun sebepleri arasında ilk akla gelenler, Osmanlı toplumunun Batılı değer sistemine karşı olan direncinin güçlü ve Batı ile toplumsal ve gündelik hayata dair etkileşiminin zayıf olmasıdır. Bir diğer önemli husus ise Avrupa’da piyangonun ilim ve hayır kurumları için önemli bir finans kaynağı olarak görülmesine karşılık Osmanlı Devleti’nde bu gibi işleri vakıfların üstlenmiş olmasıdır (Yolal, 2021).

⁴ XIX. yüzyılın ilk yarısında piyangoculuk faaliyetleri İngiltere, Fransa ve Amerika’nın bazı eyaletlerinde de ahlaki gerekçeler ile yasaklanmıştır (Tunçay, 1993); Piyangonun şer’i hukuka göre değerlendirilmesi için bkz. (Ertürk, 2008).

Osmanlı Devleti'nde "lotarya" sözcüğünü kullanarak piyangodan bahseden en eski kaynak XVIII. yüzyıl sonlarında Ebubekir Ratıp Efendi tarafından yazılmış olan Sefaretnâme'dir (Tunçay, 1993). Dolayısıyla Ebubekir Ratıp Efendi, Osmanlı Devleti'nde piyangoculuğun tesis edilmesinden bahseden ilk isim olmuştur. Şöyle ki, 1792 yılında kaleme aldığı Nemçe Sefâretnâmesi'nde devlet gelirlerinin artırılması için İstanbul'da bir piyango tertip edilmesini teklif etmiştir (Piyangonun Dünü, Bugünü ve Milli Piyango İdaresi, 1994; Yolal, 2021). Bu teklifin uygulandığına dair herhangi bir bilgi bulunmama ile birlikte XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı topraklarında şans oyunlarının gizli bir şekilde oynanmaya başlandığı bilinmektedir.

Osmanlı topraklarında gerçekleştirilen ilk piyango çekilişleri levantenler için çıkarılan gazetelerden anlaşılmaktadır.⁵ Buna göre 1829 yılına ait bir gazetede sadece piyango çekilişi neticesinde kazanan bilete dair bir açıklamaya yer verilmiştir. 1834 ve 1836 yıllarında da gazete köşelerinde piyango çekilişleri hakkında ilanlara rastlanmaktadır (Öztop, 2020). Böylece Osmanlı topraklarında başlayan piyango faaliyetleri ağır bir tempoda ve sınırlı bir kesime hitap ederek ilerlemiştir. 1847 yılında ise Avrupa'da düzenlenen bir piyango biletle Osmanlı topraklarında satışı söz konusu olmuştur (Koloğlu, 2000). Osmanlı Devleti'nden ilk resmi piyango ruhsatını 1853-1854 yıllarında tiyatro gelirlerini artırmak amacıyla tiyatrocı Naum Efendi almıştır. Bir süre sonra artan piyango talepleri arasında Osmanlı vatandaşı olmayanlar da yer almıştır (Öztop, 2020).

XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı topraklarında piyangoculuk faaliyetleri artmaya başlamıştır. Öyle ki, piyango getirisinin yüksek olduğu fark edilince yardım ve hayır işleri dışında kazanç sağlamak adına pek çok piyango tertip edilmeye başlanmıştır (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994). Fakat bu esnada piyango faaliyetlerinin uygulanması noktasında bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Zira piyangoların işleyişi hakkında yürürlükte olan bir nizamname henüz bulunmamaktadır. Bu anlamda piyangoyu düzenleyenler ile kazananlar arasında hukukî ihtilaflar ve anlaşmazlıklar çıkması kaçınılmaz olmuştur (Yolal, 2021). Tamamen hükûmetin inisiyatifinde olan piyango izinleri için de henüz ortada bir standart yoktur. Dolayısıyla ruhsatsız piyangolar için ne yapılması gerektiği konusunda bir belirsizlik söz konusudur. Hâl böyle iken Osmanlı topraklarında getirisinin fazla olduğu fark edilen piyango faaliyetleri bir süre sonra kontrolsüz bir şekilde artmıştır. Hükûmet bu son gelişmeler karşısında piyangoculuk faaliyetlerine müdahale etmek zorunda kalmıştır (Öztop, 2020). Netice olarak piyango, 1857 yılında hükûmet tarafından -toplumsal zararları nedeniyle ve aynı zamanda bir çeşit kumar olarak değerlendirildiğinden- tamamen yasaklanmıştır. Ne var ki, bu yasağa devletin bütün uyarılarına rağmen uyulmamıştır. Özellikle Zaptiye Nazırlığı bu hususta oldukça yavaş hareket etmiştir. Yasağın uygulanması aşamasında yaşanan sorunları çözmek adına 1857 yılı Ağustos ayında *Piyango Memnu Komisyonu* kurulmuştur. Tam bu esnada 1858 tarihli yeni bir Ceza Kanunnamesi de yayımlanmıştır ki içerisinde piyango ile ilgili maddelere de yer verilmiştir.⁶ Tüm bu girişimlere rağmen piyangoculuk konusunda yaşanan sorunlara tam bir çözüm getirilememiştir. Hükûmet daha çok sosyal ve dinî kaygılar nedeni ile piyangoculuk faaliyetlerini engelleme yoluna gitmiştir (Öztop, 2020; Şahin, 2021). Netice olarak uzun süren uğraşlar sonucunda

⁵ Gazetelerde yer alan piyango ilanlarının detayları için bkz. (Öztop, 2020). Özellikle İzmir gazetelerinde (Adı daha sonraları Journal de Smyrne olan Le Courier de Smyrne adlı gazete) piyango ilanlarına rastlanmaktadır. Bunun sebebi, Napolyon Savaşlarının sona ermesiyle birlikte Akdeniz ticaretinin rahatlaması ve Avrupalı tüccarların 1820'li yıllardan sonra öncelikle İzmir'e yerleşmiş olmalarıdır (Koloğlu, 2000; Öztop, 2020).

⁶ 1858 tarihli Ceza Kanunnamesinin "kumar ve piyango mücazati" adlı on birinci faslında yer alan 243. maddede piyango ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Buna göre; "Piyango küşad edenler kezâlik bir aydan altı aya kadar habs ile bir mecîdiyye altınından elli mecîdiyye altınına kadar ceza-yı nakdî alınır. Ve piyangoya konulmuş olan nukûd ve eşya canib-i mîrîden zabt olunur" hükmüyle piyango düzenlenmesi yasaklanmıştır (Düstur, 1289).

ülkede yerli piyangoculuk faaliyetlerine son verildiği anlaşılmaktadır. Sultan Abdülmecid'in son dönemlerinde yasaklanan piyango için Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) çeşitli başvurular yapılmıştır⁷ (Yolal, 2021). Bu aşamada bazı kişilerin hükümeti söz konusu yasağı kaldırması konusunda ikna çabaları olduğu bilinmektedir. Bu çabalar istenen neticeyi vermeyince bu kez alternatif yollar aranmaya başlanmıştır. Osmanlı yönetimi 1879 yılından itibaren Avrupa'da düzenlenen piyango biletlerinin ülkeye gizlice girmesine ve ardından satılmasına mâni olmakla meşgul olmuştur. Söz konusu yasağa rağmen Galata ve Beyoğlu taraflarında kontrolsüz bir şekilde piyango biletlerinin satışı yapılmıştır. Yabancı piyango biletlerinin ülke içerisinde satışına engel olamayınca hükümet, yavaş yavaş ruhsat alınması koşulu ile piyango çekilişlerine izin vermeye başlamıştır. Böylelikle ülkede piyango yasağının yavaş yavaş ortadan kaldırıldığı görülmektedir (Tunçay, 1993; Tızlak, 2006).

Uzun bir sürecin sonunda bütün yasaklamalara ve engellemelere rağmen piyangoculuk Osmanlı topraklarında XIX. yüzyıl sonları itibariyle serbest bırakılmıştır⁸ Mücadeleler neticesinde piyangoculuk faaliyetleri Osmanlı Devleti'nde 1880'lü yıllarda ilk olarak gayrimüslim topluluklar için serbest hale gelmeye başlamıştır. Böylece gayrimüslim topluluklar arasında piyango çekilişlerinin sayısı artmıştır. Kısa bir zaman içerisinde Müslüman ahali için de yasağın kaldırılması söz konusudur ki hemen ardından piyango çekilişleri tertip edilmeye başlanmıştır (Tızlak, 2006). Fakat bundan sonra piyango uygulamalarında aksaklıklar yaşanmaması için bir nizamname çıkarılması söz konusu olmuştur. Nitekim XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti'ne piyango girişinden itibaren yaklaşık olarak elli yıl devam eden süreçte, ülkenin hiçbir bölgesinde ve kurumunda piyango faaliyetlerine yönelik herhangi bir yönetmelik mevcut değildi. Neticede bu eksiklik fark edilmiş ve 1881 yılı başlarında "*Piyango Biletleri Hakkında*" adı verilen ve toplam dokuz maddeden oluşan bir Piyango Kararnamesi yayımlanmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde yapılan bu düzenleme ile piyangoculuk faaliyetlerinde tam bir yapılanmaya gidilmiş ve bu faaliyetler hukukî bir zemine oturtulmuştur. Bundan sonra piyangoculuk alanında hızlı bir gelişim yaşanmıştır⁹ (Koloğlu, 2000; Yolal 2021).

1. Osmanlı Devleti'nde Piyango ve Okullar

Bir şans oyunu olan piyango, tarihin her döneminde birçok kurum ve kuruluş için önemli bir finans kaynağı olmuştur. İlk olarak sosyal yardım sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Piyango çekilişlerinin amacı okul, hastane, demiryolu yaptırmak gibi sosyal gereksinimlerden oluşmaktaydı. Çekilişlerin sonunda kazanan numaraya birtakım eşyaların verildiği eşya piyangoları olduğu gibi belirli miktarlarda nakit para verilen piyangolar da olmuştur (Çetinkaya-Kasalak, 2015). Osmanlı Devleti'nde de özellikle XIX. yüzyıl itibariyle toplumsal hayatta var olmaya başlayan piyango, aynı zamanda önemli bir gelir kaynağı olarak da görülmeye başlanmıştır. Osmanlı toplumunda böyle bir

⁷ Sultan Abdülaziz'in tahta çıkmasından bir süre sonra iki Rum banker özel amaçlı bir emlak piyangosu tertip etmeye teşebbüs etmiştir. Fakat 1865 yılında çıkan kolera salgını gerekçe gösterilerek piyango ertelenmiştir (Tunçay, 1993). Sultan Abdülaziz döneminde yapılan diğer piyango başvuruları için bkz. (Yolal, 2021).

⁸ Osmanlı Devleti'nde düzenlenen piyangoculuk faaliyetleri için bkz. (Çetinkaya, 2015; Yolal, 2021).

⁹ Meşrutiyet döneminde İzmir Sanayi Mektebi, İne Sergisi, Ziraat Bankası ve Donanma Cemiyeti adına piyangolar düzenlenmiştir (Çapanoğlu, 1944; Özçelik, 2000; Alkan, 2008; Yolal, 2021). Her birinin Osmanlı Devleti için önemini büyük olduğu bu piyangolardan İne Sergisi piyangosunun yeri ayrıdır. Zira bu piyango 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sonrasında şehit yakınları ve gaziler için düzenlenmiştir. Askerlerin yararına düzenlenen bu piyangoda hediye edilecek eşyalar Yıldız Sarayı'nda sergilenmiştir. Para karşılığında halkın bu sergiyi gezmesine izin verilmiştir. Sergide küçük parçaların yanında üzerinde Osmanlı arması basılı ipek mendiller, gazetelerin ipek kumaşa basılı nüshaları, ipek halılar, çini vazolar, gümüş takımlar vb. gibi değerli eşyalar da dikkat çekmektedir. Bu eşyalar saray erkânı, tacirler, elçiler, Avrupalı krallar ve İstanbul'un zengin halkı tarafından hediye edilmiştir (Çapanoğlu, 1944; Yolal, 2021).

algının oluşması ve Osmanlı kurumlarının buna yönelmesi ekonomik kaygılar nedeni ile olmuştur. Nitekim piyango, zamanla kurumların gelir elde etmek için başvurduğu bir kazanç kaynağı haline gelmiştir. Kurumlar ihtiyaç duydukları ödenekleri, devletten yeteri kadar karşılayamayınca farklı arayışlara girmişlerdir.¹⁰ Okul, hastane, yetimhane, ibadethane gibi kurumlar kendi imkânlarıyla gelir elde etmeye çalışmışlardır. Bu anlamda başvuru en önemli kaynak piyango olmuştur. En fazla piyango talebinde bulunan kurum ise maddi imkânsızlıklar içinde olan okullardır. Her türlü ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile en fazla piyango başvurusu yapan okullar ilk olarak gayrimüslim okulları olmuştur. Örneğin, 1887 yılında Beyoğlu'nda bulunan Rum Katolik Mektebi, ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile bir piyango tertip etmeyi planlamış ve bunun için ruhsat talebinde bulunmuştur. Bu talep -biletlerin beşer kuruştan olmak üzere altı bin adet basılması- kararı ile kabul edilmiştir. Bundan sonra ise genellikle iki bin bilete kadar olan başvurulara ruhsat verilmiştir. Kuzguncuk'ta bulunan kız ve erkek Musevi okulları yararına 1886 ve 1888 yıllarında piyango çekilişleri için yapılan ruhsat başvuruları hükümet tarafından şahsi menfaat gözetilmemesi koşulu ile kabul edilmiştir. 1887 yılında Beyoğlu Rum Mektebi ve 1889 yılında Fener semtinde bulunan Kız Rum Mektebi'nin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapmış olduğu başvurular da kabul edilmiştir. 1890 yılında Katolik Ermenilere ait olan ve rahibeler tarafından idare edilen kız mekteplerinin ihtiyacını karşılamak için talep edilen izin, çekilişlerin Maarif Nezareti'nden bir memurun denetiminde olması şartı ile kabul edilmiştir. 1892 yılında yapılan başvurunun sebebi biraz farklıdır. Şöyle ki, Katolik Ermenilere ait Beyoğlu'nda bulunan kız okulu bir sebepten yanmıştır. Okul binasını yeniden inşâ etmek için yapılan yüz bin liralık piyango başvurusu hükümet tarafından onaylanmıştır. Bazı piyangoların ise daha küçük ölçekte planlandığı görülmektedir. Örneğin, Kosova'da bulunan Bulgar mektebi fakir ve kimsesiz çocukların kırtasiye masraflarını karşılamak amacıyla bir piyango düzenlemiştir. Diğer yandan piyango tertip edilmesine dair hükümete yapılan başvurular bazı durumlarda reddedilmiştir. Örneğin, Beyoğlu'nda bulunan Aya Kostantinos Kilisesi avlusunda yer alan Kız Rum Mektebi için 1892 tarihinde yapılan piyango başvurusu, okulun ruhsatı olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Yine 1893 yılında Edirne'de bulunan Rum ve Ermeni okulları için yapılan ruhsat başvuruları halkın zarara uğratılması gerekçesi ile reddedilmiştir (Yolal, 2021). 1901 yılında Kadıköy'de bulunan Rum Ortodoks okullarının ihtiyaçlarının karşılanması için kız öğrencilerin el işlerinin kullanılacağı bir piyango düzenlenmesi planlanmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde piyango düzenlenmesinde bir mahsur bulunmamıştır (Öztop, 2020). 1902 yılında Trabzon'da Ermeni İnas Mektepleri yararına piyango düzenlenmesi için Maarif Müdürlüğünden izin belgesi talep edilmiştir (Çetinkaya, 2015). Gayrimüslimlerin başlattığı okulların yararına düzenlenen bu piyangolar bir süre sonra Müslümanlar arasında da yaygınlaşmaya başlamıştır (Yolal, 2021).

2. Darıca'nın Kısa Tarihçesi ve Darıca Rum Mektebi (Skollia Rission)

Darıca, İznik bölgesinde M.Ö. 378'den itibaren 2500 yıl hâkimiyet kurmuş olan Bithinya Krallığı'nın son zamanlarında kurulmuştur. Darıca'nın bilinen en eski adının Şirinköy anlamında "*Kalos Agros*" olduğu tahmin edilmektedir. Kadim dönemlerdeki adlarından biri de Daritzion'dur. Roma dönemine ait bir haritada ise adı "*Trallio*" olarak geçmektedir (Kolcuoğlu, 2013). Geç Bizans döneminde (1204-1453) kullanılan isim "*Ritzion*" olmuştur. (Veli Sevin, 2001). Rumların "*Areçu*" dedikleri Darıca'nın adı Osmanlı kaynaklarında ise "*Daruci, Darıcı, Darucu, Taruca, Tarıcı*" şeklinde geçmektedir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde "*Daruca*" olarak yer alan beldenin İstanbul'dan seksen mil uzaklıkta olduğu belirtilmiştir (Öztürk, 2005; Kolcuoğlu, 2013). Tarih

¹⁰ Bu arada tamamen hayır amaçlı yapılan piyango çekilişleri de gerçekleştirilmiştir. Bu tarz piyangolar genellikle kentte yaşayan toplumlar itibar etmiştir. Levantenler, Rumlar ve Ermeniler bu amaçla balo, konser ve piyango etkinlikleri düzenlemişlerdir. Bu gibi yardım amaçlı piyangoların hedeflediği yerler genellikle okul, hastane ve yetimhane gibi kuruluşlar olmuştur (Çetinkaya, 2015).

boyunca farklı isimler ile anılan Darıca, 1329 yılında Orhan Gazi tarafından Türk egemenliği altına alınmıştır. Osmanlı topraklarına katıldığı tarihten itibaren Darıca, Gebze (Gekbuze) kazasına olan yakınlığından dolayı daima buraya bağlı bir köy ya da nahiye statüsünde olmuştur (Öztürk, 2005). Gebze, 1871 yılına kadar Kocaeli sancağına bağlı iken bu tarihten sonra İstanbul vilâyeti Üsküdar sancağına bağlı bir kaza olmuştur (Bostan, 2012). Gebze, 1875'ten 1910 yılına kadar Şehremaneti'ne bağlı kazalar arasında yer almıştır (Güneş, 2016). 1885 yılında nahiye statüsüne çıkarılmış olan Darıca nüfusunun çoğu Rumlardan oluşmaktadır. 1831 sayımında 4.500 erkek nüfusu olan Darıca'da 1836-7 yıllarında yaşanan veba salgını nedeni ile nüfus 1844 sayımında epey azalmıştır. 1844 yılı itibarıyla Darıca'da 680 Gayrimüslim, 410 Müslüman olmak üzere toplam 1.090 nüfus yaşadığı bilinmektedir (Öztürk, 2005; Kolcuoğlu, 2013).

Türk hâkimiyetine girdikten sonra Darıca'da yaşayan Rum Ortodoks Cemaati ile Müslüman halk 1922 yılına kadar barış içerisinde birlikte yaşamışlardır (Yavuz, 2017). Burada en önemli husus, Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim tebaaya uyguladığı millet sistemidir. Bu sistem sayesinde gayrimüslim halk kendilerine tanınmış olan imtiyazlardan faydalanmış ve kimliklerini korumayı başarmışlardır. XIX. asırda Darıca'ya gelen seyyahlar nüfusunun çoğunlukla Rumlardan oluştuğunu ve refah seviyelerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir.¹¹ En önemlisi de Darıca'da iki yüz öğrencisi olan iki azınlık okulunun olduğunu ve öğretmen maaşları dâhil olmak üzere eğitim giderlerinin, eğitim ve öğretime oldukça önem veren Rum halkı tarafından karşılandığını yazmışlardır (Öztürk, 2005; Yavuz, 2015). Darıca Rum Ortodoks Cemaati eğitime önem veren bir topluluk olarak tüm imkânlarını eğitim seviyesinin yükseltilmesi için seferber etmiştir. 1750 yılında Darıca'daki kız ve erkek öğrencilerin eğitim görmesi için açılan söz konusu okulun yanı sıra eğitim faaliyetlerinin gönüllü olarak evlerde de yapıldığı bilinmektedir. 1796 yılında patrik mührü ile tescillenmiş olan okul¹², Kadıköy Metropolitliği'ne bağlıdır. İlerleyen yıllarda öğrenci sayısının artması ile yeni bir okul yapılması gündeme gelmiştir. 1875 yılında temelleri atılan Darıca Rum Mektebi inşası ancak 1882 yılında tamamlanmıştır.¹³ Dönemine göre ihtişamlı bir yapıya sahip olan okul aynı zamanda zengin bir müfredat ile eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Sekiz sınıf olarak inşa edilen okul, İstanbul çevresinde kurulmuş olan en eski Rum okullarından biridir. Darıca Rum Mektebi ilk olarak

¹¹ 1861 yılında Anadolu'ya Fransız hükümetinin görevlisi olarak arkeolojik araştırmalar için gelen Georges Perrot, Darıca'da yedi yüz evden sadece yüz tanesinin Müslümanlara ait olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık 1840'lı yıllarda yapılan Temettuat sayımlarında bu rakamların farklı olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk, 2005). Bununla birlikte kaynaklarda Darıca'da Müslümanlara ait bir mektep kaydına rastlanmamıştır. Bu durumun Müslüman nüfusun az olması ile doğrudan alakalı olduğu tahmin edilmektedir.

¹² Darıca Rum Mektebi açılmadan önce XVIII. yüzyılın sonlarında Darıca'da varlığı bilinen bu Rum okulunun tam adı tespit edilememiştir.

¹³ 1888 yılında Darıca'nın Aya Nikita mahallesinde yeni bir okul daha açılması gündeme gelmiştir. Darıca ahalisinden Tanaş ve Dimitri adlı iki kişi ile mahalle kâhyası tarafından 23 Ekim 1888 tarihinde bir müracaat yapılmıştır. Fakat zaten hali hazırda kadim ve muntazam bir mektebe sahip iken farklı bir mahallede yeniden bir okul açılması fikri Darıca halkını bu konuda ihtilafa düşürmüştür. Hatta okul açılmasına muhalif olanlar diğer grubu şikâyet etmesi üzerine Mekâtib-i Gayrimüslime Müfettişliği tarafından bir tahkikat başlatılmıştır. Bu aşamada Zaptiye Nezaretinden yardım alınmıştır. Halkın bu konuda ihtilafa düşmüş olması bu tarihlerde Darıca'da bir takım menfi faaliyetlerde bulunan Papaz Antimos ile alakalıdır. Papaz Antimos bu tarihlerde Darıca halkını ve Osmanlı Devleti'ni meşgul eden bazı hadiselerle sebep olmuştur. Anlaşıldığı kadarı ile Antimos'un Darıca'da hali hazırda bir mektep var iken ahaliyi kıskırtıp yeni bir okul açılması yönünde faaliyetleri olmuştur. Fakat yapılan araştırmalar neticesinde söz konusu yeni okulun açılması mevzusunun Papaz Antimos'un müdahalesi ile olduğu anlaşılınca bunun kesinlikle men edilmesi ve mahallede bulunan talebelerin daha önceden olduğu gibi eski mekteplerine devam etmeleri istenmiştir (MF. MKB. 35/17; MF. MKB. 35/90).

Sonradan Rum halkı kıskırtmak maksadında olduğu anlaşılan Papaz Antimos meselesi 1886-1891 yılları arasında devam etmiştir. Rum patrikhanesi tarafından ruhani sıfatları tecrit edilen Papaz Antimos'un ahali arasındaki anlaşmazlıklara sebep olduğu anlaşılmıştır. Antimos meselesi Darıca'daki sosyal hayatı etkilemiştir. Öyle ki, bir süreliğine Rum Mektebi'nin kapatılmasına ve Rum öğrencilerinin eğitimden mahrum kalmasına sebebiyet vermiştir (DH. MKT. 1563/93; Y. MTV. 39/26); Papaz Antimos hadisesinin detayları için bkz. (Yavuz, 2017).

Panayioti Yannikoğlu adlı bir Rum tarafından oğlu adına yaptırılmış, fakat oğlunun ölümü üzerine Rum Cemaati'ne bağışlanmıştır (Kolcuoğlu, 2013).

Mektedir, o tarihlerde “*Şimendifer Yolu*” olarak adlandırılan yerde Bağlarbaşı Tepesi'nde, yokuş üzerinde eğimli bir arazide ve kilise üslûbu ile inşâ edilmiştir. Bu yüzden arka tarafı bodrum katırken, ön taraftaki ana giriş zemin katı seviyesinde kalmıştır. Üç katlı görkemli yapının birinci katında kız ve erkek öğrencilerin ayrı dersliklerde eğitim gördükleri, girişleri birbirinden bağımsız iki salon bulunmaktadır. (Kolcuoğlu, 2013; Öztürk, 2005). Erkek öğrencilerin girişi kiliseye, kız öğrencilerin girişi ise tepeye bakmaktadır. Altıncı sınıfa kadar ilköğretim eğitimi alan öğrenciler altıncı sınıftan sonra ortaokula eğitimine sınavsız devam etmişlerdir. Yüksekokul seviyesinde eğitim veren okulda eğitim dili olarak Rumcanın yanında Fransızca ve Türkçe de öğretilmiştir. Okulun bahçesinde mermerden yapılmış çeşmenin üzerinde yer alan yazıda öğrenciler için anlamlı bir mesaj vardır: “*Bu okul Darıcalılar tarafından siz çocuklarımız için inşa edilmiştir. Buraya gelin ve ilim ve eğitim suyundan için ve sizden sonra gelen nesillere sevgi, barış, minnet ve saygıyla ilim sahibi olmanın sizleri daha iyi insanlar yaptığını anlatın...*” (Kolcuoğlu, 2013, s. 88)

Darıca Rum Mektebi'nin içerisinde yaklaşık 800 yıllık el yazması dini ve araştırma kitabının olduğu zengin bir kütüphanesi vardır. Fakat bu eserlerin çoğu zaman içinde çalınmış ve bu yüzden sonraki yıllarda kütüphane kapalı tutulmuştur. Okul 1910 yılında yaşanan yangında hasar görmemiştir; fakat beldedeki dört Ortodoks kilisesinin yanması sonucu okulun birinci katı kiliseye çevrilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde (1920-1922) Darıca'dan Rumların göç etmesiyle birlikte Darıca Rum Mektebi de önemini yitirmeye başlamıştır. Yüksekokul seviyesinde eğitim veren okul önce ilkokula çevrilmiş 1922 yılında ise eğitim ve öğretime tamamen son verilmiştir. Cumhuriyet döneminde tamirattan geçirilerek 1929 yılında ilkokul olarak yeniden eğitim hayatına başlamıştır. Okulda yurt genelinde olduğu gibi Türkçe, tarih-coğrafya, aritmetik-geometri, aile bilgisi, resim-iş, yazı, beden eğitimi, müzik dersleri verilmeye başlanmıştır. Okul ilk mezunlarını 1934 yılında vermiştir. 1963 yılına kadar kesintisiz devam eden eğitim süreci binanın o yıl yaşanan depremde ağır hasar alması nedeni ile nihayete ermiştir. Deprem nedeniyle 1882 yılında inşa edilmiş olan okulun duvarlarında derin çatlaklar meydana gelmiş ve kullanılamaz raporu verilmiştir. Bir yandan define avcılarının tahribatı diğer yandan 1990 yılındaki yangın ve 1999 yılındaki deprem ile Darıca Rum Mektebi çok fazla zarar görmüştür. Yangın sırasında binanın ahşap kısmı yanmış, ikinci katta bulunan İsa, Meryem ve Melek freskleri belirsiz bir hale gelmiştir (Öztürk, 2005; Kolcuoğlu, 2013). Günümüzde ise eski Rum mektebi binası tadilattan geçirilmiştir ve 2020 yılı itibariyle Darıca Kaymakamlığı binası olarak hizmet vermektedir.

Darıca Rum Mektebi'nde öğretmenlik yapan veya buradan mezun olan Rumların Darıca'ya gelerek okulu ziyaret ettikleri bilinmektedir. Bu şahıslardan Yunanistan'da ikamet etmekte olan Darıca doğumlu Basilios Karagiorgis, Skollia'dan mezun olan Rumların yüksek mevkilerde görev aldıklarını ve başarılı birer iş adamı olduklarını belirtmiştir (Öztürk, 2005).

3. Darıca Rum Mektebi Yararına Düzenlenen Piyangolar

Osmanlı Devleti'nde piyangoculuk faaliyetleri konusunda Rumlar oldukça aktif rol almışlardır. Özellikle bütçe açığı veren Rum okulları tarafından piyangolar âdeta bir kurtarıcı olarak görülmüştür. Öyle ki kimi okullar her yıl organize ettikleri piyango çekilişleri ile yıllık gelir kalemleri arasında yer alacak düzenli bir gelir elde etmişlerdir. Böyle bir tavrın oluşmasında tabii ki Osmanlı Devleti'nin olumlu tutumu etkilidir. Zira hükümet, piyango taleplerini -şayet her şey usûlüne uygun yapılmış ise- genellikle olumlu bir şekilde yanıt vermiştir. Bu talepler genellikle patriklik veya metropolitlikler

üzerinden yapılmıştır. Bu anlamda piyango talepleri konusunda Kadıköy Metropolitliği, oldukça aktif rol alan makamlardan birisi olmuştur¹⁴ (Öztop, 2020).

Osmanlı coğrafyasında bütçe açığı olan Rum okullarında başlayan piyangoculuk faaliyetlerine Darıca Rum Mektebi'nde de rastlamaktayız. Bu çerçevede Gekbuze (Gebze) kazası dâhilinde olan Darıca nahiyesi Rum Mektebi'nin eğitimine devam edebilmesi için hükûmetten piyango talebinde bulunduğu bilinmektedir. İlki 1896 yılında yapılan bu taleplerin daha sonra 1905, 1907 ve 1908 yıllarında tekrarlandığı anlaşılmaktadır. Darıca Rum Mektebi yararına hükûmetten toplam 4 defa piyango çekilişi yapılması için izin talep edilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla yapılan incelemeler neticesinde taleplerin tümüne olumlu yanıt verilmiştir.

3.1.Darıca Rum Mektebi Yararına 1896 Yılında Düzenlenen Piyango

Darıca Rum Mektepleri yararına yapılacak olan bu piyango organizasyonlarının ilki 1895 yılında planlanmıştı. Piyango çekilişi için ruhsat talebi konusunda ilk olarak 23 Eylül 1895 tarihinde Rum Mektebi mütevellileri tarafından Şehremanetine¹⁵ hitaben bir dilekçe yazılmıştır. Şehremini¹⁶ Safvet Bey, kendisine gelen bu talebi 28 Kasım 1895 tarihinde Maarif Nezareti'ne iletmıştır.¹⁷ Söz konusu tezkireden anlaşıldığı kadarıyla piyango çekilişinde kullanılacak olan eşyalar, mektebin kız öğrencileri tarafından imal edilmiştir. Piyango çekilişinde kullanılmak üzere mektep talebelerinin imal etmiş olduğu bu 58 parça eşyanın nevi ve kıymetine dair bir liste de hazırlanmıştır.

Darıca Rum Mektebi'nin başka herhangi bir geliri bulunmadığından mevcut muallim ve muallimelerin maaşlarının ödenmesinde ve ihtiyaçların giderilmesinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Yapılması düşünülen bu piyangonun geliri ile okulda ihtiyaç duyulan yakıt, mefruşat vs. gibi her türlü malzemenin ve tüm okul giderlerinin masraflarının karşılanması planlanmıştır. Müsaadesi istenen piyango çekilişinin Darıca'da mektep mütevellileri ile muhtarlar ve Darıca eşrafından muteber kişilerin huzurunda gerçekleştirilecektir. Rum mektebi yararına düzenlenmesi planlanan piyango çekilişi konusunda etraflıca malûmat sahibi olan okul mütevellilerinden Mine Çorbacı adlı kişi konu ile ilgili gerekli açıklamaları yapmak üzere bizzat Maarif Nezareti'ne gönderilecektir.

Şehremini Safvet Bey, Rum mektebi için düzenlenmesi planlanan piyango hakkında Maarif Nezareti'ne göndermiş olduğu yazısında bu konuda gerekenin yapılmasını ve neticenin kendisine bildirilmesini talep etmiştir. Kız öğrenciler tarafından imal edilen ve piyangoya konulması istenilen eşyanın çeşidi ve miktarının belirtildiği liste de yazıya eklenmiştir (MF. MKT. nr. 321/12, lef. 1/1).

Tablo:1 Piyangoda Kullanılacak Eşyanın Fiyatı, Adedi ve Cinsi (BOA, MF.MKT. nr. 321/12, lef. 3/1)

Takdir edilen fiyat (Kuruş)	Aded (Parça)	Cinsi
270	1	Canfesden ¹⁸ mâmul, etrafı kadifeli resimler nakşedilmiş süs için duvara talik edilir.
180	1	Canfesten mâmul etrafı kadifeli çiçek resimleriyle orta mahalli yün, süs için duvara talik edilir.

¹⁴ Osmanlı toprakları dâhilinde bulunan diğer Rum okullarının piyango talepleri için (bkz. Öztop, 2020)

¹⁵ Şehremaneti, 1855 yılından sonra İstanbul'da belediye işleriyle daha etkin ve modern anlamda ilgilenmesi için tesis edilmiştir (Akyıldız, 2010). Söz konusu tarihlerde Adalar, Kartal, Şile, Beykoz, Gebze kaymakamlıkları Şehremaneti ile doğrudan yazışabilen idari birimlerdir (Erken, 2015).

¹⁶ Hükûmet tarafından tayin edilen şehremini aynı zamanda Meclis-i Vâlâ'nın doğal üyesidir. Maiyetinde iki yardımcısı ile birlikte üyeleri halk, esnaf ve hükûmet temsilcilerinden oluşan bir "Şehremaneti Meclisi" bulunmaktadır (Akyıldız, 2010).

¹⁸ Parlak ipekli kumaş (Koçu, 1963).

120	1	Billur kadife orta mahalli kanaviçe, çiçek resimleriyle orta mahalli yün, süs için duvara talik edilir.
60	1	İpekten mamul, kanepeler üzerine vaz' edilmek için kordon.
50	1	Canfesten mamul köşelik.
40	1	Kanaviçe üzerine ipekle işlenmiş çiçek resimli, gazete vesaire vaz'ına mahsus çanta
40	1	Atlas üzerine ipekle işlenmiş çiçek resimli, gazete vesaire vaz'ına mahsus çanta
45	1	Etrafi bluz, orta mahalli atlas resimli gazete vesaire vaz'ına mahsus çanta
45	1	Canfesden mamul gazete vesaire vaz'ına mahsus çanta
40	2	Bluz kadifeden mamul, gül resimli, resim vaz'ına mahsus muhafaza
45	2	Derûnuna çiçek vaz' edilmek ve süs için duvara talik olunmaya mahsus atlas ve ipekten mamul köşelik.
80	1	Resim vaz'ına mahsus bluz ve atlasdan mamul ipekli muhafaza.
60	1	Kadifeden mamul işlemeli köşelik.
4	1	Resim vaz'ına mahsus atlas ve kadifeden mamul muhafaza.
70	1	Duvara talik edilmek için, üzeri çiçek işlemeli levha.
300	6 çift	Altı çift kadife üzerine ipekle işlenmiş patik.
140	4	Kanaviçe üzerine yünle işlenmiş patik.
180	1 parça	Atlastan mamul dört köşe yastık.
160	1	Kadifeden mamul ipek işlemeli yastık.
180	1	Kanaviçe üzerine yünle işlenmiş yastık.
180	1	Atlastan mamul, üzeri ipekle işlemeli ve kurdeleli yastık.
200	1	Konsol üzerine konulmak için sepet derûnunda tül den mamul çiçek.
40	1	Saksı derûnunda gül, tül den mamul.
40	1	Resim vaz'ına mahsus muhafaza. Etrafi bluz, ortası ipekle işlemeli canfes.
40	1	Üç ayaklı ve derûnuna kartvizit konulmak için etrafi kadife ve orta mahalli atlastan mamul kutu.
80	1	Gelinlere mahsus derûnuna gecelik konulmak için üzeri çiçekle işlenmiş atlastan mamul kese.
200	5	Kadınlara mahsus, işlemeli iç gömleği. Patiskadan mamul.
80	3	Kadınlara mahsus, işlemeli don Patiskadan mamul.
70	1	Kadınlara mahsus, işlemeli ceket. Patiskadan mamul.
70	6	İpekle işlemeli mendil.
20	1	Derûnuna tütün konulmak için mukavva üzerine atlastan kutu.
60	1	Resim muhafazası kadife ve atlastan mamul işlemeli.
40	1	Sofra için işlemeli peşkir.
20	1	Tül üzerine ipekle işlemeli mendil.
150		İğne ile işlenmiş dantele. On beş arşın.
50	1	Kadınlara mahsus yünden mamul fanile.
55	4	Mukavva üzerine ipekle işlenmiş saat ve kibrit vaz'ına mahsus muhafaza.
120	4	İpekle işlenmiş köşe yastık örtüsü.
60	1	Kadınlara mahsus işlemeli fisto
60	3	İğne vaz'ına mahsus ikisi gül resminde ve diğeri yuvarlak uzunca kadife ve atlastan mamul kordonlu.
3780	58	10 çift.

¹⁸ Parlak ipekli kumaş (Koçu, 1963).

Piyango çekilişinde kullanılacak olan eşyaların fiyatını, adetini ve cinsini gösteren defter, komisyon tarafından incelenmiş ve aslına uygun olduğu tasdik edilmiştir. Rum Mektebi yararına düzenlenmesi planlanan piyango için ruhsat talebine yönelik yazılmış olan tezkire ve ek olarak gönderilen liste Maarif Nezareti'ne müteveli üyesi Mine Hanım'dan çok önce ulaşmıştır. Dört ay gibi bir zaman geçmiş olmasına rağmen henüz Mine Çorbacı gelmediği için evrakla ilgili bir işlem başlatılmamıştır. Çünkü yazıda, Mine Hanım'ın izahat yapmak için nazırlığa bizzat geleceği belirtilmiştir. Bu yüzden izin dilekçesi, Mine Hanım müracaat ettiği zaman yeniden değerlendirilmek üzere 5 Nisan 1896 tarihi itibarıyla muhafazalı bir şekilde evrak odasına gönderilmiştir (MF. MKT. 321/12, lef. 1/2).

Söz konusu tezkire, müteveli Mine Çorbacı'nın bizzat müracaatı ile değerlendirilmek üzere iki ay sonra Maarif Komisyonu'nda yeniden gündeme alınmıştır. Ekleri ile birlikte konu ile ilgili bütün evraklar 8 Haziran 1896 tarihi itibarıyla Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu tarafından okunup, değerlendirilmeye alınmıştır. Bu esnada komisyon ilk olarak okulun resmi izinli olup olmadığını araştırmıştır. Zira ruhsatı olmayan okulların piyango talepleri değerlendirmeye alınmadan doğrudan reddedilmektedir. Araştırma neticesinde Darıca Rum Mektebi'nin resmi izinli ve devletin ruhsat verdiği bir okul olduğu anlaşılmıştır. Zaten piyango başvurusu için yazılan dilekçenin ilk kısmında bu konuda bir açıklamaya yer verilmiş idi. Okulun ruhsat sahibi olduğu anlaşıldıktan sonra piyango izin talebi üzerine değerlendirmelere geçilmiştir. Bu aşamada mektep mütevellilerinden olup komisyona müracaat eden ve tezkirede adı geçen Mine Çorbacı'nın ifadesi dinlenmiştir. Mine Çorbacı, komisyona çekiliş ile ilgili bazı detayları aktarmıştır. Çorbacı'nın beyanına göre piyango çekilişi, 12 Temmuz 1896 tarihinde Pazar günü mektebin salonunda gerçekleştirilecekti. Çorbacı'nın ifadelerinden mektebin ihtiyaçlarının karşılanması için gereken meblağın yaklaşık olarak on bin kuruş civarında olduğu anlaşılmıştır. Bu yüzden her biri beşer kuruştan iki bin bilet basılması ve dağıtılması gerekmektedir. Komisyon, Mine Çorbacı'nın ifadelerini dinledikten sonra piyango talebine yönelik bir değerlendirmenin ardından 8 Haziran 1896 tarihi itibarıyla ruhsat verilmesini uygun bulmuştur (MF. MKT. 321/12, lef. 1/2). Karar, ertesi gün Maarif Nezareti Mektubî Kalemi'ne ulaşmıştır. Darıca Rum Mektebi yararına yapılması planlanan piyango çekilişine izin verildiğine dair cevap yazısı 20 Haziran 1896 tarihi itibarıyla Şehremanetine gönderilmiştir (MF. MKT. 321/12, lef. 2/2).

3.2.1905 Yılı İtibarıyla Darıca Rum Mektebi Yararına Yapılacak Piyango

Piyango çekilişleri eğitim kurumlarının ihtiyaçlarını gidermek anlamında oldukça kazançlı bir faaliyet olmuştur. Nitekim Darıca'da bulunan Ortodoks mekteplerinin masraflarını karşılamak için gerek duyulan meblağ yetersiz kalınca daha önceden başvurulmuş olan bir metot 1905 yılı itibarıyla yeniden uygulamaya konulmuştur. Bu anlamda okulun müteveli heyeti tarafından mektep salonunda, 10 Eylül 1905 Pazar günü bir piyango tertip edilmesi planlanmıştır. Ortaya çıkan 10 bin kuruşluk bütçe açığının kapatılması için daha önce olduğu gibi yine İnas Mektebi talebelerinin kendi imal ettiği el işleri ikramiye olarak kullanılacaktır. Piyango biletleri, her biri 5'er kuruştan satılmak üzere 2 bin adet basılacaktır. Konu ile ilgili Rum Mektebi müteveli heyeti, ilk olarak Kadıköy Metropolitliği ve tâbi olduğu Rum Metropolitliği ile irtibata geçmiştir. Rum Metropolitliği, Darıca'da bulunan Ortodoks mektepleri yararına düzenlenmesi planlanan piyango için ruhsat talebini Gebze kaymakamına 28 Ocak 1905 tarihli bir tahrirat ile bildirmiştir. Mesele, Gebze kaymakamı Ahmet Ramiz tarafından 8 Şubat 1905 tarihinde Şehremanetine iletilmiştir (MF. MKT. 846/3, lef. 1/1). Piyango ruhsatı almak için başlatılan evrak süreci, 25 Şubat 1905 tarihinde Şehremaneti'nden Maarif Nezareti'ne yazılan bir tahrirat ile tamamlanmıştır (MF. MKT. 846/3, lef. 2/1).

İzin dilekçesi, Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu tarafından etraflıca değerlendirilmiş ve tetkik edilmiştir. Komisyon, bu değerlendirmeleri yaparken ilk olarak okulun resmi ruhsatlı olup olmadığını kontrol etmiştir. Piyango talebi, okulun devletin resmi kayıtlarında yer aldığı anlaşılınca değerlendirilmeye alınmıştır. Okulun 10 bin kuruş kadar olan bütçe açığını karşılamak adına piyangoya konacak eşya için takdir edilen miktar, komisyon tarafından uygun bulunmuştur. Okulun mütevelli heyeti tarafından komisyona, bu eşyaların cins ve miktarını gösteren defterin yanında birer tane de numune gönderilmiştir. Usulünce yapılan bu tarz müracaatlar genellikle kabul edildiği için 10 bin kuruşluk bilet basımına izin verilmiştir (MF. MKT. 846/3, lef. 2/2). Piyango çekilişinin ardından ne kadar kazanç sağlandığı kontrol edilecek ve kullanılmayan biletler iade edilecektir (MF. MKT. 846/3, lef. 3/2). Ayrıca, piyango çekilişi sırasında nazırlık namına orada bulunmak üzere, Gayrimüslim ve Ecnebiye Mektepleri Müfettişlik İdaresi'nden Fehmi Efendi görevlendirilmiştir. Komisyon, bu şartlar çerçevesinde piyango çekilişinin yapılmasına ruhsat vermiştir ve konuyu 30 Mart 1905 tarihinde Dâhiliye Nezareti'nin onayına sunmuştur (MF. MKT. 846/3, lef. 2/2). Neticede, Rum mektebi yararına piyango çekilişi için ruhsat verildiğine dair cevap yazısı 10 Nisan 1905 tarihinde Şehremanetine gönderilmiştir (MF. MKT. 846/3, lef. 3/2).

Alınan izin çerçevesinde Darıca'da bulunan Ortodoks mektebi yararına düzenlenmesi planlanan piyango çekilişi için hazırlıklar hemen başlatılmıştır. Fakat çekiliş tarihine çok yakın bir sırada beklenmeyen bir gelişme yaşanmıştır. Darıca Rum Mektebi mütevelli heyetinden Panayot, Theodosius ve Nikolaos Etmekçioğlu tarafından 5 Eylül 1905 tarihinde doğrudan Maarif Nezareti'ne hitaben bir arzuhâl kaleme alınmıştır. Tarihler göz önüne alındığında mütevelli heyetinin söz konusu yazıyı yapılması planlanan piyango çekilişine beş gün kala yazdığı dikkat çekmektedir.¹⁹ Nitekim dilekçede mütevelli heyeti, Darıca Rum Mektebi'nin bütçe açığını kapatmak üzere yapılması planlanan piyango çekilişinin tarihini ilerleyen bir zamana ertelemeyi talep etmiştir. Şöyle ki, söz konusu piyango çekilişi daha önceden yapılan planlamalar ve alınan izin dahilinde 10 Eylül 1905 tarihinde Pazar günü gerçekleştirilecektir. Fakat gelinen noktada piyango çekilişine beş gün kala piyango biletlerinin satışı henüz tamamlanmamıştır. Bu tarihe kadar piyango çekilişi için alınan izin çerçevesinde tanesi beşer kuruştan hazırlanan iki bin biletten sadece bin iki yüz adedi satılabilmektedir. Çekiliş tarihine çok az bir zaman kaldığından geriye kalan sekiz yüz biletin tamamının satışı bu süre zarfında mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden mütevelli heyeti söz konusu piyango çekilişinin tarihini 8 Ekim 1905'e ertelenmesini rica etmiştir (MF. MKT. 882/65, lef. 1/1)

Oysaki Darıca Rum Mektebi'nin bütçe açığını kapatmak üzere kız öğrencilerin el işlerinden oluşan altmışaltı parça eşya ile bir piyango çekilişi düzenlenmesi konusunda önceden ruhsat alınmıştı. Buna göre 10 bin kuruşluk biletin basılıp dağıtılacağı çekiliş, 10 Eylül 1905 tarihinde Pazar günü okul salonunda gerçekleştirilecekti. Fakat okulun mütevelli heyetinin özel bir sebep ortaya koyarak söz konusu piyangoonun yaklaşık olarak bir ay ertelenmesi talebi karşısında durum Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu tarafından yeniden değerlendirilmiştir. Netice itibarıyla komisyon, mütevelli heyetinin piyango çekiliş tarihinin tehir edilmesi talebini uygun bulmuş ve durum 16 Eylül 1905 tarihli yazı ile Gebze Kaymakamlığına bildirilmiştir (MF. MKT. 882/65, lef. 1/2; MF. MKT. 882/65, lef. 2/2).

3.3.1907 Yılı İtibariyle Gerçekleştirilecek Olan Piyango Çekilişi

Darıca Rum Mektebi adına piyango çekilişi düzenlenmesi için bir başka ruhsat talebi bizzat Kadıköy Rum Metropoliti Yermanos tarafından yapılmıştır. Metropolit, 12 Temmuz 1907 tarihinde

¹⁹ Piyango çekilişinin yapılacağı tarihe çok yaklaşıldığından evrak süreci yeniden başlatılmamış, bunun yerine -zaman kazanmak adına- yazı, doğrudan Maarif Nezareti'ne gönderilmiştir.

Maarif Nezareti'ne yazdığı dilekçede kendi idaresi altında bulunan Darıca Rum Mektebi'nin bütçesinde 10 bin kuruş açığın meydana geldiğini belirtmiştir. Bu açığın kapatılması için okul idaresi tarafından 4 Aralık 1907 Çarşamba günü bir piyango tertip edilmesi planlanmıştır. Piyango çekilişi daha önceki yıllarda olduğu gibi Darıca İnâs Mektebi salonunda yapılacak ve okulun kız öğrencilerinin el işlerinden oluşan 120 adet eşya kullanılacaktır. Biletlerin her biri 5 kuruş kıymetinde olmak üzere toplamda 10 bin kuruşluk bir piyango çekilişi yapılacaktır. Metropolit dilekçenin devamında nazırlığın her daim ihtiyaç sahibi öğrencilere eğitim hakkı tanınması konusunda göstermiş olduğu çabaya şahit olduklarını ve bunun için şükran duyduklarını dile getirmiştir. Ardından piyango çekilişi yapılabilmesi için gerekli olan ruhsatın verilmesi konusunda talebini yinelemiştir (MF. MKT. 1012/70, lef. 1/1).

Metropolitin piyango için izin talebi, 18 Temmuz 1907 tarihinde Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu'na iletilmiştir. Resmi ruhsatlı olan okulun gelirlerinin giderlerini karşılayamadığı gerekçesi ile bütçe açığı kapatılmak üzere piyango çekilişi için izin talebi komisyon tarafından değerlendirilmiştir. Piyangoda kullanılacak olan eşyaların değerleri, cinsi, âdeti, fiyatları ile ilgili verilen pusulalar ve getirilen numuneler incelenmiştir. Sonuç olarak, 15 Ağustos 1907 tarihinde yazılan cevap ile piyango talebi usullere uygun bulunmuş ve daha önceden benzerleri yapılmış olduğundan olumlu karşılanmıştır. Piyangonun çekileceği sırada yine nazırlık temsilcisi olarak Gayrimüslim ve Ecnebiye Mektepleri Müfettişlik İdaresi'nden Fehmi Efendi hazır bulunacaktır. Piyango çekildikten sonra acilen hasılat ile ilgili açıklayıcı ve doğruluğu onaylanmış bir pusula komisyona gönderilecekti. Piyango için sadece 10 bin kuruşluk bilet basılacaktı. Bu şartlar çerçevesinde piyangonun düzenlenmesi için ruhsat verilmiştir. Fakat yine de piyangonun çekileceği gün ve yer konusunda bir mahzur olup olmadığı hakkında Şehremaneti'nden ve Zaptiye Nezareti'nden bilgi istenmiş ve bu açıklamanın Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmesi talebi ilave edilmiştir (MF. MKT. 1012/70, lef. 1/2).

Bütün hazırlıklara ve alınan izne rağmen piyango çekilişi belirlenen tarihte yapılamamıştır. Çünkü 2 bin civarındaki biletin basımı ve dağıtımını tamamlanamamıştır. Daha önceki piyangolarda olduğu gibi çekilişin yine ileri bir tarihe ertelenmesi talebi gündeme gelmiştir. Bu yüzden Kadıköy Metropolit Yermanos, bizzat Maarif Nezaretine 28 Kasım 1907 tarihinde bir dilekçe daha yazarak piyango çekilişinin 22 Aralık 1907 Pazar gününe ertelenmesini talep etmiştir. Yermanos, dilekçede erteleme gereğini de izah etmiştir (MF. MKT. 1027/11, lef. 1/1). Piyangonun yapılacağı tarihe dair oluşan bu yeni durum, Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu'nun gündeminde görüşülmüştür. Biletlerin henüz satılmamış olması gibi bir gerekçe ile karşı karşıya kalan komisyon, piyango tarihinin tehir edilmesini makul bulmuştur (MF. MKT. 1027/11, lef. 1/2). Ayrıca komisyon meydana gelen bu yeni durumu, Şehremaneti ile Zaptiye Nezareti'ne bütün detayların aktarıldığı iki ayrı yazı ile haber vermiştir (MF. MKT. 1027/11, lef. 2/2).

3.4.1908 Yılı İtibariyle Gerçekleştirilecek Olan Piyango Çekilişi

Gebze kazasına bağlı Darıca nahiyesi Rum erkek ve kız mektepleri yararına piyango tertibi ile alakalı son talep, 16 Mayıs 1908 tarihinde yine okulun mütevelli heyeti tarafından yapılmıştır. Piyango düzenleme talebinin gerekçesi de aynıdır. 1908 yılında okulun gelir gider dengesi uyumlu değildir ve hatta bütçede 13 bin 82 kuruşluk bir açık söz konusudur. Maarif Nezareti'ne sunulan dilekçede, bu durum okulun masraf defterinden çıkarılan gelir gider pusulasından da anlaşılacağı belirtilmiştir. Velhasıl bu açığın kapatılması için yine İnâs Mektebi öğrencileri tarafından imal edilmiş olan 120 adet el işinin kullanılacağı bir piyango tertibi planlanmıştır. Buna göre, her bir bilet 5 kuruş olmak üzere 2 bin 500 bilet basılacak ve dağıtılacaktır. 20 Aralık 1908 tarihinde Pazar günü

okul salonunda yapılması planlanan bu çekiliş için mütevellî heyeti hükûmetten müsaade istemiştir (MF. MKT. 1062/69, lef. 1/1).

Piyango çekilişi düzenlenmesi talebine yönelik Maarif Nezareti'ne yazılmış olan dilekçe, 19 Mayıs 1908 tarihinde Maarif İane-i Mekâtib Komisyonu'na sevk edilmiştir. Komisyon 18 Haziran 1908 tarihinde meseleye dair geniş çerçeveli bir cevap yazmıştır. Buna göre, komisyon aslında daha önceki taleplerde olduğu gibi meseleye olumlu yaklaşmıştır. Zira söz konusu mektebin resmi ruhsatlı olması önemlidir. Ayrıca okulun gelirlerinin giderlerini kapatamadığı gönderilmiş olan hesap pusulalarından da anlaşılmaktaydı. Öte yandan çekilişte kullanılacak olan eşyanın cinsi, fiyatı, adetine dair bir pusula ve hatta eşyalardan birer numune de gönderilmiştir. Hesap pusulaları ve numuneler komisyon tarafından tetkik edilmiştir. Komisyon, bütün bunları göz önünde bulundurarak ve daha önceki örneklerden yola çıkarak piyango talebini usullere uygun bulmuştur. Fakat yine piyanonun çekileceği sırada denetim maksadıyla salonda bulunmak üzere bir görevli tayin edilmiştir. Nazırlık namına müfettişlik kalemi memurlarından Naşid Bey'in orada bulunması ve piyango çekilişi sonrasında da hesap pusulasını hemen komisyona getirmesi istenmiştir. Buna ilaveten bilet âdeti sınırlandırılmış, sadece 10 bin kuruşluk bilet basılmasına izin verilmiştir. Bu şartlar çerçevesinde piyango çekilişine ruhsat verilmiştir (MF. MKT. 1062/69, lef. 1/2). Fakat yine de mesele Zaptiye Nezareti'ne ve Şehremaneti'ne bildirilmiş, piyanonun çekileceği yer ve tarih konusunda bir mahzur olup olmadığı sorulmuştur. Dâhiliye Nezareti'ne de konu ile ilgili bilgi verilmiştir (MF. MKT. 1062/69, lef. 2/2).

Sonuç

Batı menşeli bir uygulama olan piyango, XIX. asırda Osmanlı topraklarında da görülmeye başlanmıştır. Devlet, başlangıçta dinî gerekçelerle bu faaliyete hoş yaklaşmamış, hatta 1857 ve 1858 yıllarında yaptığı düzenlemelerle yasak koymuştur. Belli ölçülerde yerel piyangoları durduran bu düzenlemeler, bilhassa Batıdan kaçak yollarla ülkeye getirilen piyango biletlerine mâni olamamış, özellikle Galata ve Beyoğlu civarında piyangoculuk kontrolsüz biçimde devam etmiştir. Daha sonra devlet, bir standart oluşturmak, olası hukukî anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için piyangoyu tanımak zorunda kalmıştır. Yasak kaldırılmış, ruhsatlı olmak kaydıyla piyangoya izin vermiştir. Bu çerçevede Sultan Abdülhamid döneminde 1881'de toplam dokuz maddeden oluşan bir Piyango Kararnamesi yayınlanmış ve bu türden faaliyetler hukukî bir zemine oturtulmuştur. Böylece ülkede piyangoculuk alanında hızlı bir gelişme yaşanmıştır.

Bu gelişmeden sonra okul, hastane, yetimhane, ibadethane gibi halk hizmeti yapan kuruluşlar ödenekleri yetmediği gerekçesiyle kendi imkânları dâhilinde piyango çekilişleri yapmaya başlamışlar ve bu şekilde kendilerine bir finans kaynağı oluşturmuşlardır. Bu kuruluşlardan bir tanesi de Darıca Rum Mektebi'dir.

Gebze kazası Darıca karyesinde bulunan Rum Mektebi'nde 1896, 1905, 1907 ve 1908 yıllarında olmak üzere okul yararına dört defa piyango çekilişi yapılması için izin talep edilmiş ve yapılan incelemeler neticesinde bunların hepsine olumlu cevap verilmiştir. Maarif Komisyonu, usûl gereği her defasında okulun ruhsatı olup olmadığı ve çekilişe resmi izin alınıp alınmadığı ve gerekli evrakın tamamlanıp tamamlanmadığı gibi konuları incelemiştir. Örneğin hesap pusulalarında okulun giderlerini karşılayamadığı teyit edilmekte; çekilişte kullanılacak olan eşyanın cinsi, fiyatı, adetine dair bir pusula ve dağıtılacak eşyalardan birer numune komisyon tarafından tetkik edilmektedir.

Mektebinin başka herhangi bir geliri bulunmadığından mevcut öğretim kadrosunun maaşlarının ödenmesi başta olmak üzere okula ihtiyaç duyulan yakıt, mefruşat ve her türlü malzeme masraflarının

karşılanması planlanmıştır. Çekilişler mektebin mütevelli heyeti, muhtarlar ve Darıca eşrafından muteber kişilerin huzurunda gerçekleştirilecektir. Çekilişlerden sonra Maarif Nezareti ile irtibat kurularak gerekli açıklamaların yapılması suretiyle şeffaflığa ve denetime riayet edilecektir. Piyangolarda mektepte okuyan bilhassa kız öğrencilerin imal ettiği ürünler satışa çıkarılacaktır. Çanta, muhafazalık, köşelik, levhalar, patik, yastık, mendil, peşkir hemen her çekilişte en çok dağıtılan ürünler olmuştur.

1905 tarihli çekiliş, bilet satışının tamamlanamaması nedeniyle resmi izin alınması suretiyle tehir edilmiştir. 1907 tarihli çekilişte başvuruyu Kadıköy Rum Metropoliti bizzat yapmış; bu çekiliş de ön görülen tarihte bilet satışının tamamlanamamış olması gerekçesiyle ertelenmiştir. Usûl ve içerik bakımından birbirine benzeyen her dört çekiliş de devlet kurumlarının izni ile okul bütçesine katkı sağlamak amacı ile planlanmıştır.

Kaynakça

1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, (Dâhiliye Mektubi Kalemî) *DH. MKT*, 1563/93.

BOA, (Maarif Nezareti Meclis-i Kebir-i Maarif) *MF. MKB*, 35/17; 35/90.

BOA, (Maarif Nezareti Mektubî Kalemî) *MF. MKT*, 321/12; 846/3; 882/65; 1012/70; 1027/11; 1062/69.

BOA, (Yıldız Mütenevvi Maruzat) *Y. MTV*, 39/26.

2. Tetkik Eserler

Akyıldız, A. (2010). Şehremini. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (38). İstanbul. ss. 459-461.

Alkan, N. (2008). 1897 Yunan Harbi'nde Şehit Olanların Yakınları ve Gaziler İçin Düzenlenen İâne Sergisi. *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (13), 13-42.

Bostan, H. (2012). Üsküdar. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (42). İstanbul. ss. 364-368.

Çapanoğlu, M. S. (1944). Piyangonun Tarihi. *Tarihten Sesler Dergisi*, (17-18), 13-16.

Çetinkaya, C. (2015). Osmanlı'nın Son Dönemleri ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Şans Oyunları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

Çetinkaya, C.- Kasalak, K. (2015). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Piyangoculuk. *Sosyal Bilimler Dergisi* (2/5). 467-481.

Dünden Bugüne İstanbul (1994). Piyangolar. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. (6). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, 1994, İstanbul

Düstur, (1289). *Tertip I*, Cilt I, Dersaadet: Matbaa-ı Amire.

Erken, İ. (2015). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kocaeli Sancağının İdari Yapısı. *Türkiyat Mecmuası*, (25). 193-236.

Ertürk, İ. (2008). İslam Hukuku Açısından Şans Oyunları ve Piyango. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Güneş, M. (2016). Osmanlı Döneminde İstanbul'da Vilayet İdaresinin Teşekkülü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 181-199.
- Koçu, R. E. (1963). *İstanbul Ansiklopedisi*. (6), İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, 3370
- Kolcuoğlu, M. K. (2013). *Karye-i Darıca'dan Darıca İlçesine*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Koloğlu, O. (2000). Piyango. *Popüler Tarih Dergisi*. (7), 34-40.
- Kurnaz, Ş. F. (2021). Tanzimat Sonrasında Osmanlı Devleti'nde Kumar Yasalarının Gelişimi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. (CTAD). (17) 34, 549-582.
- Mecmua-yı Ebuzziya. (1882). 27 (3). 838.
- Özçelik, S. (2000). *Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti*. Ankara: TTK.
- Öztop, F. (2020). *Osmanlı Devleti'nde Piyangolar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Öztürk, S. (2005). *Osmanlı Belgelerinde Darıca*. İstanbul: Darıca Belediyesi Kültür Armağanı.
- Piyangonun Dünü, *Bugünü ve Milli Piyango İdaresi*. (1994). Ankara: Milli Piyango İdaresi.
- Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara: TTK.
- Şemseddin Sami. (1317). *Kâmûs-i Türkî*. C. I, Dersaadet: İkdâm Matbaası.
- Tızlak, F. (2006). Osmanlı Toplumuna Şans Oyunlarının Girişi. *XV. Türk Tarih Kongresi*. 11-15 Eylül 2006. (4) 3, Ankara. ss.1877-1899.
- Tunçay, M. (1993). *Türkiye'de Piyango Tarihi ve Millî Piyango İdaresi*. Ankara: Milli Piyango İdaresi.
- Yavuz, F. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Sahil Kasabası: Darıca. *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*. (2)30. Kocaeli. ss. 869-881.
- Yavuz, F. (2017). Birlikte Yaşamdan Yol Ayrımına: Milliyetçilikler Çağında Darıca'da Türk-Rum Münasebetlerine Dair Gözlemler. *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV*. 24-26 Mart 2017. Kocaeli. ss. 711-737.
- Yolal, M. (2021). *Osmanlı'da Kumar ve Şans Oyunları (1800-1923)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ek 1: Darıca Rum Mektebi Ön Cephe (Kolcuoğlu, 2013).

Ek 2: Darıca Rum Mektebi Yan Cephe (Kolcuoğlu, 2013).

Ek 3: Rum Kilisesi İçin Düzenlenen Bir Piyango Bileti (Yolal, 2021).

